

Kasteeljuweel

Vorbereidende lessen

Doelstelling

Het doel van de voorbereidende les is meerledig. Het wil prikkelend zijn en voorkennis activeren. Tegelijkertijd wil het leerlingen een inhoudelijke voorbereiding geven, waar zij tijdens hun bezoek aan het Muiderslot op kunnen terugvallen of op kunnen inhaken.

Opbouw van de les

De voorbereidende les bestaat uit verschillende korte lesonderdelen, elk met een eigen thema. Die zijn zo gemaakt dat je zelf ervoor kan kiezen één of meerdere onderdelen te doen. Ook kan je die onderdelen los van elkaar uitvoeren, of in samenhang met elkaar.

- Elk lesonderdeel bestaat uit een klassikaal deel en een zelfstandige opdracht.
- Twee onderdelen sluiten aan bij het schoolvak Nederlands, één bij Geschiedenis

De thema's zijn:

- **Muiderslot in beeld**
Over beeldvorming van de middeleeuwen
- **Ik ben een middeleeuwer!**
Over het schrijven van een monoloog
- **Oud! Wat is oud?**
Over Nederlandse teksten in de 17e eeuw

Duur

Elk lesonderdeel duurt ongeveer 20-30 minuten, maar kan desgewenst worden uitgebreid. Suggesties hiervoor staan in de handleiding

NB. De voorbereidende lesonderdelen proberen een toegevoegde waarde te zijn bij een bezoek aan het Muiderslot in het kader van Kasteeljuweel, maar zijn niet verplicht.

Muiderslot in beeld

20-30 minuten

Leerdoelen

- Leerlingen activeren op een vrolijke manier hun voorkennis over de Middeleeuwen, P.C. Hooft en het Muiderslot
- Leerlingen nemen kennis van de verscheidenheid van het bronnenmateriaal bij het doen van historisch onderzoek (en leren de beperkingen daarvan kennen).

Introductie (5 minuten)

Vroeger bestaat niet zoals het nu bestaat. Het nu kan je immers om je heen zien en letterlijk van alle kanten bekijken. Vroeger moet je echt tot leven wekken, in je gedachten. Dat kan je doen door erover te vertellen, door het op te schrijven, of door er een tekening of een film over te maken. Daar gaan wij vandaag mee oefenen.

Opdracht (10-15 minuten)

Maak kleine groepjes (max. 3 leerlingen). Deel de groepjes een papier uit met woorden die iets te maken hebben met het Muiderslot, de middeleeuwen, of P.C. Hooft en het leven in de 17^e eeuw (zie BIJLAGE I).

De groepjes krijgen 5-10 minuten de tijd om met deze woorden een nieuwsitem te maken. De woorden op het papier moeten het uitgangspunt vormen.

- Je kunt leerlingen vragen om het nieuwsbericht voor te bereiden, maar je kunt er ook voor kiezen om het hen te laten opschrijven, er een tekening van te laten maken of een vlog.

Belangrijk!

- Gebruik van internet/ telefoons is niet toegestaan.

Nabespreken (5-10 minuten)

Vraag een aantal leerlingen hoe zij te werk zijn gegaan? Was het moeilijk? Of niet? Was het leuk om te doen? Denken zij dat ze de waarheid dicht zijn genaderd?

- Vraag vervolgens een aantal leerlingen om het voor te dragen, voor te lezen of hun tekening toe te lichten.
- Hoe verschillend zijn de nieuwsberichten geworden. Hoe zou dat komen?

Afsluiting (5 minuten)

Vat de belangrijkste conclusies uit de nabespreking samen en kondig het bezoek naar het Muiderslot aan. Vertel de leerlingen wat zij daar kunnen verwachten:

- Zij gaan een gedicht, liedtekst of rhyme maken naar aanleiding van een rondleiding door het Muiderslot

- Het thema is 'vrij-onvrij'.

Extra: factchecken

Na het maken van de opdracht kan je de leerlingen vragen hoe zij erachter zouden kunnen komen in hoeverre hun nieuwsitems kloppen.

Bespreek met leerlingen van welke bronnen historici gebruik maken en welke informatie je met welke bron zou kunnen kan checken:

- Geschreven bronnen, bijvoorbeeld literaire teksten, ooggetuigenverslagen, maar ook inventarislijsten of boekhoudingen.
- Materiële resten, zoals gebruiksvoorwerpen, schilderijen of gebouwen.

Gebruik eventueel beweringen uit de nieuwsitems van de leerlingen zelf. Kunnen zij een bron verzinnen, die zij kunnen gebruiken om te checken of hun beweringen kloppen?

Extra: betrouwbaarheid

Wanneer je met leerlingen bespreekt hoe het komt dat groepjes met dezelfde woorden tot verschillende nieuwsberichten zijn gekomen, kan je leerlingen daarop doorvragen

- Als er weinig bronnen zijn, mag je er dan eigenlijk nog wel over berichten? Wanneer ben je zeker genoeg om ergens over te vertellen en wanneer niet? Wanneer gaat het interpreteren over in fantaseren?

Ik ben een Middeleeuwer!

20-30 minuten

Leerdoelen

- Leerlingen oefenen zich in het schrijven een monoloog
- Leerlingen oefenen zich in het inleven in de gedachtes en gevoelens van een ander en weten dat te verwoorden.
- Leerlingen oefenen in het secuur kijken naar een schilderij.

Introductie (5 minuten)

Als zoon van de Roomskoning Willem II, liet de Hollandse graaf Floris V liet rond 1285 een kasteel bouwen aan de monding van de rivier de Vecht, de belangrijkste vaarroute naar het bisdom Utrecht. Tijdens een valkenjacht werd hij in 1296 door bevriende edelen ontvoerd en vermoord. Zijn kasteel werd door de bisschop van Utrecht vernield.

Dit is in het heel, héél kort hoe het met Floris is gegaan. Het blijkt steeds weer: over mensen uit het verleden kan je veel feiten vinden, zeker over beroemde mensen. Maar hoe het echt voelde om Floris te zijn, de edelen die hem uiteindelijk doodden of de boeren die door hem zijn begunstigd, daarvoor zal je je in hen moeten inleven, je inlevingsvermogen en je fantasie moeten gebruiken.

Gesprek (5-10 minuten)

Voer met de klas een kort gesprek over 'inleven': wat houdt dat precies in en hoe werkt dat? De volgende vragen kunnen als leidraad dienen voor het gesprek:

- Kijk naar een klasgenoot waar je nooit mee omgaat. Wat zou hij of zij denken? Wat voelt diegene?
- Welke informatie heb je nodig om je goed te kunnen inleven in een ander?
- Kan je je in elke situatie inleven? Ook in personen die leven op een andere plek in de wereld? Of in personen die in een andere tijd leefden?
- Kan je je alleen in mensen, of ook in dieren, of bomen?
- Is het belangrijk om je in te leven in een ander persoon? Waarom wel, waarom niet?

Opdracht (10-15 minuten)

Bekijk met de leerlingen het schilderij 'De bakker van Eeklo' (zie BIJLAGE II). Probeer eerst met elkaar, en door te kijken, erachter te komen waar het schilderij over gaat.

Laat vervolgens de leerlingen een persoon uitkiezen die op het schilderij staat. Laat hen naar de door hen uitgekozen persoon kijken en antwoord geven op onderstaande vragen:

- Wat doet de persoon op het schilderij?

- Wat ziet hij/zij om zich heen?
- Wat hoort hij/zij?
- Wat ruikt hij/zij?
- Wat denkt de persoon?
- Wat zou de persoon het liefste willen doen?
- Is de persoon rijk of arm?
- Hoe staat deze persoon in het leven? Wat vindt hij/zij belangrijk?

N.B. Geef leerlingen het advies niet te lang over de vragen na te denken, maar meteen op te schrijven er in hen opkomt. Als zij iets op het schilderij zien waarvan zij niet weten wat het is, mogen zij zelf bedenken wat het zou kunnen zijn.

Vraag de leerlingen daarna een monoloog te schrijven

- Laat de leerlingen zich de volgende situatie voorstellen: De persoon op het schilderij die je hebt gekozen, begint een gesprek met degene naast hem of haar staat of zit. Wat zou hij of zij allemaal kunnen vertellen? Degene waartegen hij of zij praat, zegt niets terug. Gebruik voor je monoloog de antwoorden op je vragen.
- Laat leerlingen de ik-vorm gebruiken
- De tekst mag max. een half A4 zijn

Nabespreken (5-10 minuten)

Laat een aantal leerlingen hun tekst voordragen aan de klas. Kan iemand uit de klas raden vanuit wie op het de monoloog geschreven is?

Je kunt afsluiten door de eigenschappen van een monoloog met de leerlingen te bespreken.

- Kunnen leerlingen andere schrijfvormen noemen?
- In welke opzichten wijkt deze vorm af van andere schrijfvormen?

Extra: toen of nu?

Laat leerlingen reflecteren op de monologen die zijn voorgelezen. Hoe zou het geweest zijn om in de Middeleeuwen te leven? Bekijk nog eens het schilderij. Wie zouden zij het liefste willen zijn? En wie zouden zij absoluut niet willen zijn? Laat leerlingen hun keuze toelichten.

Oud? Wat is oud?

20-30 minuten

Leerdoelen

- Leerlingen oefenen in het lezen en bespreken van een gedicht.
- Leerlingen maken kennis met het oud-Nederlands.
- Leerlingen oefenen in het schrijven van een gedicht door op speelse wijze oude woorden te hergebruiken.

Voorbereiding

- Uitprinten van gedicht van P.C. Hooft (BIJLAGE III).

Introductie (5 minuten)

Nederlandse gedichten in de 17e eeuw. Wat voor taal gebruikten schrijvers toen? De taal kan oud klinken, maar de onderwerpen zijn niet zo verschillend als de onderwerpen van nu. Ook toen werd veel geschreven over verliefd zijn, over seks en over verlaten worden. En dat zijn ook thema's die vaak gebruikt worden voor veel gedichten en liedteksten van nu.

Een beroemde bewoner van het Muiderslot was Pieter Hooft (1581 –1647). Hij werd in 1609 benoemd tot drost van Muiden en baljuw van het Gooiland. In die functie woonde hij 38 jaar op het Muiderslot.

Hooft werd vooral bekend door zijn gedichten, sonnetten, brieven en toneelspelen, maar hij schreef ook een omvangrijke geschiedenis van de Nederlandse opstand. Hij wordt gezien als de eerste moderne dichter in de Nederlandse taal, vooral omdat hij in de taal van de gewone mensen schreef. Hij gebruikte veel beeldspraak en rijm en vermengde concrete voorbeelden met diepere gedachten.

Hooft was vaak verliefd en alle gevoelens van wanhoop en geluk die daarbij horen zijn in zijn werk terug te vinden.

Gesprek (5-10 minuten)

Deel het gedicht 'Brand' van P. C. Hooft uit, lees het gedicht voor of laat het voorlezen door een leerling. Bij voorkeur twee keer lezen, zodat het gedicht beter binnen komt.

Ga kort in gesprek met de leerlingen over het gedicht. De volgende vragen kunnen daarbij als leidraad dienen voor het gesprek:

- Wat vinden jullie van dit gedicht? Is het een goed? Waarom wel, waarom niet?
- Waar gaat het gedicht volgens jullie over? Waarom denk je dat?

- Wat valt je op aan de taal?

Schrijven (5-10 minuten)

Laat de leerlingen nogmaals het gedicht lezen. Laat ze minstens 5 woorden onderstrepen die ze gek, grappig, mooi, vreemd of lelijk vinden.

De leerlingen kiezen drie van de onderstreepte woorden uit en schrijven daarmee een nieuw gedicht.

- Het gedicht moet over liefde gaan. Dat mag romantische liefde zijn, maar ze kunnen ook over de liefde voor hun hond, lievelingstrui of iPhone.
- Het gedicht heeft minimaal vier regels en een titel.
- Het gedicht hoeft niet te rijmen.

Afsluiting (5-10 minuten)

Laat een aantal leerlingen hun gedicht voordragen aan de klas. Zorg dat iedereen stil is als de tekst wordt voorgedragen. De leerling draagt het gedicht rustig en verstaanbaar voor.

Bespreek kort ieder voorgedragen gedicht:

- Welke woorden horen we terug uit het gedicht van Hooft?
- Wat blijft jullie bij van het gedicht? Welk woord of welke zin? Hoe komt dat?

Extra: oud & nieuw

Voer met leerlingen een gesprek over verschillen tussen de taal van toen en de taal van nu. Je kan daarbij denken aan de volgende vragen:

- Voegen de oude woorden iets toe aan het nieuwe gedicht? Zo ja, op welke manier? Of niet? Waarom niet?
- Welke taal is beter? Oude of nieuwe taal? Is het goed dat taal verandert?
- Kan je met oude taal de wereld van nu onder woorden brengen?
- Kan je met oude taal vertellen wat jij voelt en denkt?

Laat leerlingen altijd hun antwoorden beargumenteren.

BIJLAGE I

Muiderslot

Waterburcht	Floris V	Belegering
Ridders	Museum	Slotgracht
Pruimentijd	Waterput	Siertuinen

Middeleeuwen

Horigen	Kerk	Kruistochten
Nederland	Ridderverhalen	Kastelen
Ontstaan van steden	Geweld	Boeken

P.C. Hooft

Pruimentijd	Amsterdam	Theater
Ongelukkig	Schrijver	Verliefd
Drost	Italië	Muiderkring

BIJLAGE II

BIJLAGE III

Brand

Zo 't geluid dat gij laat slippen,
lieve lust, uit lieve lippen
is het kleppen van den brand
die u knaagt het ingewand:
laat uw tongske, door die k'ralen,
't mijnent komen lessing halen,
ende mijner lippen voor
glibberende sling'ren door.
Al is 't dat mij borst en nieren
vol zijn van gelijke vieren,
keer u daar niet eens aan, want
evenwel ik watertand

Tekst afkomstig uit: *De gedichten* P.C. Hooft verzorgd en uitgegeven door Johan Koppenol en Ton van Strien, Atheneum-Polak & Van Genneep, Amsterdam, 2012.

Commentaar bij het gedicht:

Indien de geliefde brandt van minnevuur zal zij redding vinden aan de mond van haar minnaar: ook hij staat in vuur en vlam, maar watertandt tegelijkertijd.

Het [...] brand: het slaan van de noodklok bij brand

k'ralen: (koraalrode) lippen

mijner [...] voor: mijn mond

keer: stoor